

KAPITEL 11

ET NYT DÅBSRITUAL

Et nyt dåbsritual skal være centreret om Kristus og hans gerning fremfor at være centreret om mennesket og dets tro. Det skal være på samme tid præcist og rummeligt, så alle fløje i folkekirken bør kunne tage det til sig. Opgaven at formulere et sådant ritual er slet ikke umulig.

Som nævnt i bogens forord kan kirkens dåbsritual betragtes som ritualet over alle ritualer, fordi dåben er kirkens indgangsdør. Ofte er en dåbshandling anledning til menneskers første møde med kirkens ritualer. Måske endda det eneste møde. Derfor er det af den største betydning, at kirkens dåbsritual fremtræder klart og overbevisende.

Dåbsritualet er kirkens ansigt udadtil. Dåbsritualet signalerer, hvad kirken vil og hvad kirken tror. Der står meget på spil for kirken, og derfor skylder den, der efterlyser et nyt ritual, at gå frem med varsomhed. Det er ikke rimeligt, at man farer frem med hård kritik af det eksisterende ritual, medmindre man samtidig prøver at give et bud på, hvordan et bedre ritual kunne se ud.

Jeg ønsker derfor at præsentere læserne for mit bud på, hvordan et dåbsritual i den danske folkekirke kunne se ud. Forslaget er markant ændret i forhold til det forslag, som jeg første gang offentliggjorde i september 1995 i Kristeligt Dagblad. Først og fremmest har jeg opgivet tanken om et enhedsritual til at dække både barnedåb og voksendåb. Tanken er ellers sympatisk nok, for så vidt som dåben grundlæggende er den samme, om det er en voksen eller et barn, der bliver døbt. Men vanskelighederne kommer, når ritualet skal tage skyldigt hensyn til, at den rituelle situation er forskellig ved voksendåb og barnedåb. Ligeså nærliggende det er at læse børneevangeliet ved en barnedåb, ligeså problematisk er det at læse samme tekst ved en voksendåb. 1992 ritualet viser, hvor galt det kan gå. Børneevangeliet kan ganske enkelt ikke bruges i et enhedsritual, og jeg havde da også skåret det væk i mit første forslag.

Et ritual kan imidlertid bliver for kortfattet. På baggrund af indhøstet kritik og fornyet beskæftigelse med dåbsritualer fra lutherske nabokirker er jeg nået frem til et nyt forslag, som er fyldigere og nu opererer med særskilt ritualtekst for barnedåb og voksendåb. Men først nogle overordnede overvejelser om indhold og form, jeg har gjort mig i forbindelse med udarbejdelsen af ritualforslaget.

Indholdsmæssigt er mit udgangspunkt, at dåbsritualet skal være *centreret om Kristus* og hans gerning fremfor at være centreret om mennesket og dets tro. Ritualet skal ikke legitimere dåben isoleret som velsignelsehandling, men vise hen til den frelse, som Jesus Kristus har beredt, og som han nu indbyder mennesker til at få del i. Jesu egen dåb skal udtrykkeligt nævnes, således at den kristne dåb kan blive sat ind i et frelseshistorisk perspektiv. Den kristne dåb skal beskrives som delagtighed i den pagt, som Jesus Kristus har bragt i stand. Ordet »pagt« skal derfor forekomme i ritualet. Det er et værdifuldt ord, som samtidig har god hævd i vor kirkelige tradition, især i salmetraditionen.

Ritualets tydning af dåben skal være *økumenisk i indre folkekirkelig forstand*. Hermed mener jeg, at dåbsritualet skal levere en sådan tydning af dåben, som har hjemstavnsret i folkekirken, og som alle fløje i kirken bør kunne bifalde. Ritualet skal være rummeligt, således at det f.eks. kan bruges med glæde *både* af den, som hylder forestillingen om spædbarnets tro på Gud, og af den, der er ude af stand til at hylde denne forestilling. Og på samme måde med forestillingen om arvesynd. Ritualet skal forkynde nåden i Jesus Kristus *både* for den, der mener, at et nyfødt barn kan lastes for synd, og for den, der ikke er i stand til at mene det.

Hvad ritualets udformning angår, må kravet være størst mulig enkelthed og klarhed. Der skal koncentration til. Ritualet skal sige netop det, der er nødvendigt, hverken mere eller mindre. Der skal derfor økonomiseres med ordene. Uldne formuleringer skal være bandlyst, fordi upræcise formuleringer svækker et rituals troværdighed.

Endvidere er det et formelt synspunkt, at et nyt ritual bør genbruge, hvad genbruges kan af det nuværende ritual. Både af respekt for traditionen og for

at sikre ritualhandlingens genkendelighed bedst muligt. Det er min påstand, at menigheden straks vil kunne tilegne sig mit ritualforslag. Den vil genkende gangen i ritualhandlingen og umiddelbart næppe registrere, hvor stor forskellen er. Men det er i gentagelsen, at rituallets slidstyrke skal vise sig. Præsten skal nok opdage forskellen, både når han står i kirken ved døbefonten, og når han sidder med dåbsfolkene til samtalen om dåben. Jeg tror også, at menigheden i det lange løb vil hente fornyet opbyggelse af at overvære dåbshandlingerne i kirken, hvis de foregik efter det foreslåede ritual.

FORSLAG TIL NYT DÅBSRITUAL

Barnedåb

DÅBSSALME

LOVPRISNING OG BØN:

Præsten:

Lovet være Gud, vor Herre Jesu Kristi Fader,
som i sin store barmhjertighed har genfødt os til et levende håb
ved Jesu Kristi opstandelse fra de døde.

Lad os alle bede!

Vi takker dig, himmelske Fader,
for den frelse, som du har beredt os
ved din enbårne Søn, Jesus Kristus.
Dengang han kom til Johannes Døber
og modtog vanddåben til syndernes forladelse,
lod du Helligånden komme over ham.
Du gav ham fuldmagt til at indbyde mennesker til dit rige.
Han gik i døden for at udfri os af syndens og dødens magt.
Du oprejste ham af graven
og stadfæstede for evigt din nådepagt ved ham.

Nu beder vi for dette barn (disse børn),
som vi bærer frem for dit åsyn:
Indskriv dets navn (deres navne) i din nådepagt.
Indlem dette barn (disse børn) i din troende menighed,
og giv det (dem) barnekår hos dig
fra nu og til evig tid. Amen.

TEKSTLÆSNING:

Præsten eller en fra dåbsfølget:

Således taler vor Herre Jesus Kristus: »Mig er givet al magt i himlen og på jorden. Gå derfor hen og gør alle folkeslagene til mine disciple, idet I døber dem i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn, og idet I lærer dem at holde alt det, som jeg har befalet jer. Og se, jeg er med jer alle dage indtil verdens ende.« (Matt 28,18-20).

Præsten eller en fra dåbsfølget:

Og om børnene siger han: »Lad de små børn komme til mig, det må I ikke hindre dem i, for Guds rige er deres. Sandelig siger jeg jer: Den, der ikke tager imod Guds rige ligesom et lille barn, kommer slet ikke ind i det.« Og han tog dem i favn og velsignede dem. (Mark 10,14b-16)

FORSAGELSEN OG TROEN:

Præsten: *Lad os sammen bekende vor kristne tro.*

Menigheden fremsiger den apostolske trosbekendelse (med forsagelsen).

KORSTEGNELSE OG DÅBSHANDLING:

Det første dåbsbarn bæres frem.

Præsten: *Hvad er barnets navn?*

Den, som bærer barnet, siger fornavnet (fornavnene).

Præsten: *Vil I, at N. skal døbes i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn? - Ja.*

Præsten siger til barnet:

Modtag det hellige korsets tegn for dit ansigt og for dit bryst til et vidnesbyrd om, at du skal tilhøre den korsfæstede og opstandne Herre Jesus Kristus.

Præsten øser tre gange vand på hovedet og siger:

N. Jeg døber dig i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn.

(Med håndspålæggelse)

Den almægtige Gud, vor Herre Jesu Kristi Fader,

som nu har genfødt dig ved vand og Helligånden
og udfriet dig af syndens og dødens magt,
han styrke dig med sin nåde til det evige liv!
Fred være med dig.

FADERVOR:

Når den sidste dåbshandling har fundet sted, siger præsten:

Lad os bede sammen.

Menigheden:

Fadervor, du som er i himlene ... etc.

DÅBENS FORPLIGTELSE:

Præsten:

I, som er forældre og faddere, skal være vidner på, at dette barn (disse børn) er døbt i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn, og I skal vide, hvad I skylder det barn, hvis forældre og faddere I er. I skal følge barnet i jeres bønner og gøre jeres bedste til, at det kan blive oplært i den kristne børnelærdom i hjem, skole og kirke, for at det må blive i Kristus, ligesom det nu ved dåben er indpodet i ham.

SALME:

Herefter fortsætter gudstjenesten. Ved dåb i særskilt gudstjeneste fortsættes med følgende:

DÅBSKOLLEKT:

Præsten: *Lad os alle bede!*

Herre, vor Gud, himmelske Fader!
Vi takker dig,
fordi du har oprettet dåbens pagt
ved din Søn Jesus Kristus,
og fordi du har antaget os som dine børn
i den hellige dåb.
Vi beder dig, himmelske Fader,
send din Hellige Ånd til os,
så vi må vokse i troen,
styrkes i et helligt liv,
og blive i vor dåbs nåde,

indtil vi ser dig i dit rige.
Det beder vi om i Jesu navn.

Menigheden: Amen.

VELSIGNELSE:

Præsten lyser den aronitiske velsignelse

SALME

Voksendåb

DÅBSSALME

LOVPRISNING OG BØN:

Præsten:

Lovet være Gud, vor Herre Jesu Kristi Fader,
som i sin store barmhjertighed har genfødt os til et levende håb
ved Jesu Kristi opstandelse fra de døde.

Lad os alle bede!

Vi takker dig, himmelske Fader,
for den frelse, som du har beredt os
ved din enbårne Søn, Jesus Kristus.
Dengang han kom til Johannes Døber
og modtog vanddåben til syndernes forladelse,
lod du Helligånden komme over ham.
Du gav ham fuldmagt til at indbyde mennesker til dit rige.
Han gik i døden for at udfri os af syndens og dødens magt.
Du oprejste ham af graven
og stadfæstede for evigt din nådepagt ved ham.

Nu beder vi for ham (hende),
som kommer til den hellige dåb:
Indskriv hans (hendes) navn i din nådepagt.
Indlem ham (hende) i din troende menighed,
og giv ham (hende) barnekår hos dig
fra nu og til evig tid. Amen.

TEKSTLÆSNING:

Præsten eller en fra dåbsfølget:

Således taler vor Herre Jesus Kristus: »Mig er givet al magt i himlen og på jorden. Gå derfor hen og gør alle folkeslagene til mine disciple, idet I døber dem i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn, og idet I lærer dem at holde alt det, som jeg har befalet jer. Og se, jeg er med jer alle dage indtil verdens ende.« (Matt 28,18-20).

Præsten eller en fra dåbsfølget:

Efter at Peter havde talt til folket på pinsedag, spurgte de ham og de andre apostle: »Hvad skal vi gøre, brødre?« Peter svarede: »Omvend jer og lad jer alle døbe i Jesu Kristi navn til jeres synders forladelse, så skal I få Helligånden som gave. For løftet gælder jer og jeres børn og alle dem i det fjerne, som Herren vor Gud vil kalde på.« Og med mange andre ord vidnede Peter og formanede dem og sagde: »Lad jer frelse fra denne forkvælede slægt!«. De, som tog imod hans ord, blev døbt. (Ap.G. 2,37-41a)

TILSPØRGSEL OM FORSAGELSEN OG TROEN:

Præsten:

N: Forsager du djævelen og alle hans gerninger og alt hans væsen? - Ja!

Tror du på Gud Fader, den Almægtige, himlens og jordens skaber? - Ja!

Tror du på Jesus Kristus, hans enbårne Søn, vor Herre, som er undfanget ved Helligånden, født af jomfru Maria, pint under Pontius Pilatus, korsfæstet, død og begravet, nedfaret til dødsriget, på tredie dag opstanden fra de døde, opfaret til himmels, siddende ved Gud Faders, den Almægtiges, højre hånd, hvorfra han skal komme at dømme levende og døde? - Ja!

Tror du på Helligånden, den hellige, almindelige kirke, de helliges samfund, syndernes forladelse, kødets opstandelse og det evige liv? - Ja!

KORSTEGNELSE OG DÅBSHANDLING:

Præsten:

N. Vil du døbes i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn? - Ja.

Modtag det hellige korsets tegn for dit ansigt og for dit bryst til et vidnesbyrd om, at du skal tilhøre den korsfæstede og opstandne Herre Jesus Kristus.

Præsten øser tre gange vand på hovedet og siger:

N. Jeg døber dig i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn.

(Med håndspåleggelse)

Den almægtige Gud, vor Herre Jesu Kristi Fader,
som nu har genfødt dig ved vand og Helligånden
og udfriet dig af syndens og dødens magt,
han styrke dig med sin nåde til det evige liv.
Fred være med dig.

FADERVOR:

Præsten:

Lad os bede sammen.

Menigheden:

Fadervor, du som er i himlene ... etc.

DÅBENS FORPLIGTELSE:

Præsten:

I, som er faddere til N. skal være vidner på, at han (hun) er døbt i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn, og I skal vide, hvad jeres kald er. I skal følge ham (hende) i jeres bønner og gøre jeres bedste til, at N. vedholdende må søge Guds ord sammen med den kristne menighed, for at han (hun) må blive i Kristus, ligesom han (hun) nu ved dåben er indpodet i ham.

Herefter fortsætter gudstjenesten. Der bør altid være nadverfejring ved voksendåb, også hvor dåben finder sted i særskilt gudstjeneste.

Kommentar til ritualforslagene:

De to ritualtekster har grundlæggende samme opbygning og kan derfor med fordel kommenteres under ét, dog således at de indbyrdes forskelle påpeges, efterhånden som de optræder.

1. Det nuværende ritual indleder dåbshandlingen med spørgsmålet, hvorvidt barnet/den voksne allerede er døbt. Dette spørgsmål må imidlertid formodes at være afklaret i den forudgående dåbssamtale. I liturgisk sammenhæng er spørgsmålet overflødigt, og jeg har derfor udeladt det.

2. Skriftordet fra 1. Pet 1,3 er bevaret. Skriftordet er værdifuldt, fordi det peger på den omfattende genfødsel, der er bragt i stand ved Jesu Kristi opstandelse fra de døde. Hermed er den genfødsel, der er knyttet til den enkelte dåbshandling, sat i et frelseshistorisk perspektiv.

Også for en anden betragtning er skriftordets placering i dåbsritualet værdifuld, idet samme skriftord som bekendt indgår i ritualet for jordpåkastelse. Skriftordet kommer på den måde til at spille en dobbelt opbyggelig rolle som både »indgangsportal« og »udgangsportal« for kristenlivet.

3. Den indledende takkebøn for dåben, som benyttes både i 1912 ritualet og 1992 ritualet, er erstattet af en takkebøn for frelsen ved Jesus Kristus. Det frelseshistoriske forløb i bønningen begynder med Jesu dåb, fordi Jesu dåb er begyndelsen på og åbenbarelsen af, at han har fuldmagt til at indbyde mennesker til Guds rige. Det frelseshistoriske forløb slutter med Jesu opstandelse af de døde, som er den endegyldige stadfæstelse af Guds nådepagt ved Jesus Kristus. Det vigtige begreb »pagt« er nu omsider kommet med i ritualet.

4. Takkebønnen går over i en forbøn, som er markant opstrammet i forhold til 1912/1992 ritualet. Tidligere hed det: »Tag i nåde mod dette barn (disse børn, ham eller hende)...« Nu hedder det: »*Indskriv dets navn (deres navne, hans eller hendes navn) i din nådepagt...*«. På den måde understreges den definitive karakter af dåbens nåde.

5. Den såkaldte dåbsbefaling Matt 28,18-20 er medtaget, skønt den ikke har nogen indlysende nødvendig funktion i dåbsritualet. Teksten kan nemlig ikke bære at være et egentligt »dåbens indstiftelsesord«. Liturgikommisjonen havde i sin betænkning fra 1983 foreslået at flytte dåbsbefalingen til faddertiltalen på grund af formaningsaspektet i teksten: »...idet I lærer dem at holde alt det, som jeg har befalet jer.« Jeg mener, Matt 28,18-20 kan blive stående på sin traditionelle plads som et opbyggeligt vidnesbyrd om, at man fra den ældste menigheds dage har døbt mennesker i den treenige Guds navn.

6. Indtil dette sted følges teksterne til barnedåb og voksendåb ad. Ved barnedåb følger nu børneevangeliet på grund af de opbyggelige identifikationsmuligheder, denne tekst tilbyder. Den bringes i samme beskæring som i 1912 ritualet og med samme indledning. Den afsluttende overgangssætning: »Så vil vi da hjælpe dette barn (disse børn) til hans velsignelse...« er strøget. Der er ingen grund til ligefrem at dyrke velsignelsesaspektet. Det klarer sig nok endda.

7. Til voksendåb har jeg valgt en anden tekst af hensyn til behovet for andre identifikationsmuligheder. Mit valg er inspireret af Den norske Kirke, der i sit voksendåbsritual netop benytter den anførte tekst fra Apostlenes Gerninger.

8. Herefter kommer forsagelsen og den apostolske trosbekendelse, ved barnedåb i den fælles bekendelses form, ved voksendåb derimod i tilspørgslens form. I princippet kunne den fælles bekendelses form også være valgt for voksendåbens vedkommende, således som tilfældet er i det norske ritual. Jeg har imidlertid valgt at fastholde tilspørgslens form for at understrege voksendåbens karakter af personlig bekendelseshandling til forskel fra barnedåben, som man ikke kan påstå har samme karakter af personlig bekendelseshandling – medmindre man da som Martin Luther vil operere med forestillingen om det troende spædbarn.

Jeg mener imidlertid, at forestillingen om spædbarnetro tager sig dyrt betalt, og at det i hvert fald ikke kan være dåbsritualets opgave at insistere på en sådan forestilling. Jeg gør her opmærksom på, at vore lutherske nabokirker synes at klare sig udmærket uden personlig tilspørgsel ved barnedåb.

9. Efter trosbekendelsen, men inden korstegnelsen spørger præsten, om dåbshandlingen skal udføres. Det er logisk at placere spørgsmålet på dette sted og ikke efter korstegnelsen som i 1912/1992 ritualet. Isoleret fra dåben i den treenige Guds navn har korstegnelsen nemlig ingen mening. Korstegnelsen er reminiscensen af en exorcisme og hører lige så naturligt sammen med dåben i den treenige Guds navn, som forsagelsen af djævelen hører sammen med bekendelsen til den treenige Gud.

10. Døbeformlen er uændret. Jeg foreslår dog, at man ligesom i Norge nøjes med at nævne fornavnet (fornavnene) og ikke det fulde navn.

11. I den efterfølgende dåbsvelsignelse er der en markant forskel i forhold til 1912/1992 ritualet. Vendingen: »og skænket dig syndernes forladelse« er udskiftet med: »og udfriet dig af syndens og dødens magt«. Begrundelsen er, at det første udtryk er alt for svagt. »Syndernes forladelse« tilhører gentagelsens kategori, men dåben meddeler en overgang til ny status for Gud, som er både enestående og endegyldig.

12. Dåbsvelsignelsen til og med den afsluttende fredlysning foretages under håndspålæggelse. Fadervor er flyttet til senere. Derved er det ikke muligt at opretholde den opbyggelige – men for en teologisk betragtning måske problematiske – håndspålæggelse under fadervor. Til gengæld kommer den egentlige dåbsvelsignelse nu rigtig til sin ret.

13. Ordene i det nuværende ritual: »Han bevare din udgang og indgang fra nu og til evig tid« har jeg udeladt, fordi de næppe kommer til at fungere som andet end højtidelig staffage.

14. Fadervor bedes af hele menigheden, når den sidste dåbshandling har fundet sted. Fadervor har dermed karakter af menighedens forbøn for de døbte.

15. Afsnittet kaldet »dåbens forpligtelse« svarer til det afsnit, der traditionelt kaldes »faddertiltale«. Som noget nyt ved barnedåb er fadderne nu sidestillet med forældrene i forpligtelsen på dåbsbarnets oplæring i den kristne børnelærdom.

Der brydes altså med den danske tradition for at definere fadderrollen ud fra forældrenes for tidlige død. Reelt har fadderinstitutionen i kraft af denne tradition længe været tømt for forpligtende indhold, hvilket da også klart fremgår af 1992 ritualets tekstforslag – yderligere tydeliggjort af den omstændighed, at faddertilalens ordlyd er givet fri, idet de anførte tekster kun er vejledende for indholdet.

Mit ræsonnement har været, at skal fadderinstitutionen reddes, må fadderne tildeles en rolle, som ikke forudsætter forældrenes for tidlige død. Jeg har her hentet inspiration i Den norske Kirkes dåbsritual, der både ved barnedåb og ved voksendåb har et afsnit kaldet »dåpens forpliktelse«, som beskriver det ansvar, fadderne har for den døbte. For barnedåbens vedkommende vil det sige et ansvar, som fadderne deler med forældrene.

Jeg forestiller mig, at faddertilalens ordlyd skal være *obligatorisk*. Ikke fordi jeg vil underkende præsternes kreative evner i retning af at sige opbyggelige ting til fadderne, men fordi det er magtpåliggende for mig, at folkekirken som institution tager fadderinstitutionen alvorligt.

16. Dåbskollektforslaget er taget fra min artikel den 21. juli 1995 i Præsteforeningens Blad med titlen: »Slutningskollekterne er ikke gode nok«.